

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І.І. МЕЧНИКОВА
Факультет гідрометеорології і екології
Центр перепідготовки та підвищення кваліфікації

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор науково-педагогічної роботи

Мая НІКОЛАСВА

2025 р.

**ПРОГРАМА
КУРСУ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ**

Забезпечення реалізації державної політики у сфері організації охорони та
використання природно-заповідного фонду

Рівень вищої освіти освіта дорослих (післядипломна освіта)

Спеціальність E2 Екологія

Програма підвищення кваліфікації «Забезпечення реалізації державної політики у сфері організації охорони та використання природно-заповідного фонду».

Розробники:

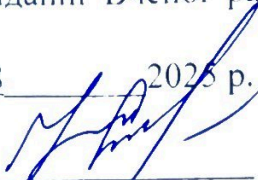
Бургаз О.А., к.геогр.н., доц., завідувач кафедри екологічного права і контролю;

Грудев П.Х. завідувач навчальної лабораторії «АРМ-еколога»

Навчальна програма затверджена на засіданні Вченої ради ФГМіЕ ОНУ імені І.І. Мечникова

Протокол № 1 від. “ 29 ” 08 2025 р.

Голова вченої ради

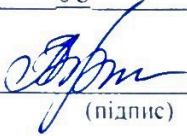

(підпис)

Микола СЕРБОВ

Обговорено та рекомендовано до затвердження на засіданні кафедри екологічного права і контролю факультету гідрометеорології і екології:

Протокол № 1 від. “ 28 ” 08 2025 р.

Завідувач кафедри

(підпис)

Олексій БУРГАЗ

Обсяг програми	90 год / 3 кредити ЄКТС
Строки виконання програми	2 тижні
Форма підвищення кваліфікації	Дистанційна
Мета	підвищення рівня професійної компетентності фахівців шляхом оновлення, поглиблення та систематизації знань щодо механізмів формування і реалізації державної політики у сфері організації охорони, відтворення та раціонального використання природно-заповідного фонду відповідно до вимог національного законодавства, міжнародних зобов'язань України та принципів сталого розвитку.
Завдання	– систематизувати та оновити знання слухачів щодо державної політики, правових та інституційних засад функціонування природно-заповідного фонду; – сформувати професійні компетентності з організації охорони, управління та моніторингу територій і об'єктів ПЗФ; – розвинути практичні навички законного використання ПЗФ у науковій, освітній, рекреаційній та господарській діяльності; – сприяти формуванню вмінь з підготовки проєктів, залучення фінансування та налагодження взаємодії з громадами, бізнесом і партнерами; – підвищити рівень професійної відповідальності та екологічної культури фахівців у сфері природоохоронної діяльності
Напрями	Охорона та використання природно-заповідного фонду
Перелік компетентностей, які вдосконалюються	Загальні компетентності (ЗК): ЗК1. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями. ЗК2. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт. Спеціальні (фахові) предметні компетентності (СК): СК1. Здатність до використання сучасних інформаційних ресурсів для екологічних досліджень. СК2. Здатність проводити екологічний моніторинг та оцінювати поточний стан навколишнього середовища. СК3. Здатність обґрунтовувати необхідність та розробляти заходи, спрямовані на збереження ландшафтно-біологічного різноманіття та формування екологічної мережі. СК4. Здатність до використання основних принципів та складових екологічного управління. СК5. Здатність до участі в управлінні природоохоронними діями та/або екологічними проєктами. СК6. Здатність використовувати економічні механізми використання, охорони та відтворення природних ресурсів.

Очікувані результати	знання: – законодавчі та інституційні засади функціонування природно-заповідного фонду України, повноваження органів влади та установ ПЗФ. – режими охорони, використання та зонування територій ПЗФ для різних категорій заповідних об'єктів. – основи управління, моніторингу та обліку біорізноманіття, включно з використанням цифрових та ГІС-інструментів. – принципи залучення фінансування, проєктної діяльності та взаємодії з бізнесом і громадами у сфері ПЗФ. вміння: – застосовувати норми природоохоронного законодавства у практичній діяльності установ ПЗФ, ЗВО та бізнес-структур. – організовувати охорону, моніторинг та управління територіями ПЗФ, у тому числі з використанням цифрових технологій. – розробляти та реалізовувати природоохоронні, освітні й рекреаційні проєкти, включно з підготовкою проєктних заявок. – ефективно взаємодіяти з органами влади, громадами, бізнесом і громадськими організаціями у сфері охорони та використання ПЗФ
Документ, що видається за результатами підвищення кваліфікації	Сертифікат про підвищення кваліфікації встановленого зразка
Місце виконання програми	За місцезнаходженням суб'єкта підвищення кваліфікації, місцезнаходженням замовника програми, місцем формування групи.
Мінімальні та максимальна кількість осіб в групі	5 – 20 слухачів

1.ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної програми	
		дистанційна форма навчання	
Загальна кількість: кредитів – 3 годин –90 змістових модулів –1	Галузь знань <u>Е Природничі науки,</u> <u>математика та</u> <u>статистика</u> (шифр і назва) Спеціальність <u>Е2 Екологія</u> (код і назва) Рівень вищої освіти: <u>Освіта дорослих</u> <u>(післядипломна освіта)</u>	Курс на замовлення слухачів	
		Рік підготовки:	
		Семестр	
		Лекції	
		28	
		Практичні, семінарські	
		2-залік	
		Лабораторні	
		Самостійна робота	
		60	
		Форма підсумкового контролю: Залік	

2. ПРОГРАМА КУРСУ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА УПРАВЛІННЯ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНИМ ФОНДОМ: ПОЛІТИКА, ОХОРОНА, ВИКОРИСТАННЯ ТА МОНІТОРИНГ

Тема 1.Державна політика та законодавство у сфері ПЗФ.

Природно-заповідний фонд України в системі державної екологічної політики. Основні цілі, принципи та пріоритети державної політики у сфері ПЗФ. Система органів державного управління та їх повноваження у сфері ПЗФ. Закон України «Про природно-заповідний фонд України»: ключові положення. Категорії територій та об'єктів ПЗФ та їх правовий режим. Порядок створення, зміни меж та охорони територій ПЗФ. Державний контроль і відповідальність за порушення у сфері ПЗФ. Міжнародні зобов'язання України та європейські підходи до охорони ПЗФ.

Тема 2.Організація охорони територій ПЗФ. Правопорушення в галузі ПЗФ.

Система охорони територій та об'єктів природно-заповідного фонду: суб'єкти, рівні, повноваження. Організація служби державної охорони ПЗФ: структура, функції, порядок роботи. Режим охорони територій ПЗФ та забезпечення їх

дотримання. Основні види правопорушень у сфері ПЗФ та їх класифікація. Порядок виявлення, фіксації та документування правопорушень у межах ПЗФ. Юридична відповідальність за порушення режиму ПЗФ (адміністративна, цивільна, кримінальна). Взаємодія установ ПЗФ з правоохоронними та контролюючими органами.

Тема 3. Використання ПЗФ та екосистемні послуги. Екологічна освіта та екотуризм.

Основні форми та принципи законного використання територій і об'єктів природно-заповідного фонду. Поняття екосистемних послуг та їх роль у сталому розвитку територій ПЗФ. Організація рекреаційного використання та відвідування територій ПЗФ. Екологічна освіта та просвітництво як складова діяльності установ ПЗФ. Екотуризм як інструмент збалансованого використання ПЗФ. Взаємодія установ ПЗФ з громадами, закладами освіти та бізнесом у сфері екотуризму. Екологічні ризики та обмеження при використанні територій ПЗФ.

Тема 4. Управління та планування діяльності ПЗФ. Стратегічне планування та контроль.

Принципи та підходи до управління природно-заповідним фондом. Структура та функції установ ПЗФ у процесі планування та управління. Розробка планів управління територіями та об'єктами ПЗФ: цілі, завдання, методи. Стратегічне планування в діяльності ПЗФ: концепції, програми, довгострокові цілі. Зонування територій ПЗФ та встановлення режимів охорони й використання. Організація контролю та моніторингу ефективності управління ПЗФ.

Тема 5. Економіка, фінансування та проєктна діяльність

Основи економіки природно-заповідного фонду та принципи фінансової стійкості установ ПЗФ. Джерела фінансування діяльності ПЗФ: державний бюджет, гранти, міжнародні програми, публічно-приватне партнерство. Організація платних послуг на територіях ПЗФ: рекреація, екотуризм, наукові послуги. Планування та облік витрат і доходів установ ПЗФ. Розробка та управління природоохоронними, освітніми та рекреаційними проєктами. Підготовка грантових заявок та залучення інвестицій для реалізації проєктів ПЗФ. Оцінка ефективності проєктної діяльності та впливу на екологічну, соціальну та економічну сферу.

Тема 6. Моніторинг, облік та цифрові інструменти

Основи екологічного моніторингу територій і об'єктів ПЗФ. Методи обліку біорізноманіття та ведення даних про флору, фауну та природні екосистеми. Використання цифрових інструментів для збору та обробки екологічної інформації. Застосування геоінформаційних систем (ГІС) у плануванні, зонуванні та контролі територій ПЗФ. Ведення кадастру територій та об'єктів природно-заповідного фонду. Аналітичні та звітні інструменти для оцінки ефективності управління ПЗФ. Інтеграція цифрових технологій у діяльність установ ПЗФ для підвищення прозорості та ефективності управління.

3. СТРУКТУРА КУРСУ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Дистанційна форма					
	разом	у тому числі				
		л	п/с	лаб	с.р.	залік
Змістовий модуль 1. Організація та управління природно-заповідним фондом: політика, охорона, використання та моніторинг <i>Тема 1. Державна політика та законодавство у сфері ПЗФ.</i> <i>Тема 2. Організація охорони територій ПЗФ. Правопорушення в галузі ПЗФ.</i> <i>Тема 3. Використання ПЗФ та екосистемні послуги. Екологічна освіта та екотуризм.</i> <i>Тема 4. Управління та планування діяльності ПЗФ. Стратегічне планування та контроль.</i> <i>Тема 5. Економіка, фінансування та проектна діяльність</i> <i>Тема 6. Моніторинг, облік та цифрові інструменти</i>	90	30	-	-	58	2
Усього годин	90	30	-	-	58	2

4. САМОСТІЙНА РОБОТА

Види самостійної роботи:

1. Вивчення рекомендованої літератури до курсу.
2. Ознайомлення із особливостями організації та управління природно-заповідним фондом.

№ з/п	Назва теми/ види завдань	Кількість годин
1	Державна політика та законодавство у сфері ПЗФ.	10
2	Організація охорони територій ПЗФ. Правопорушення в галузі ПЗФ.	10
3	Використання ПЗФ та екосистемні послуги. Екологічна освіта та екотуризм.	10
4	Управління та планування діяльності ПЗФ. Стратегічне планування та контроль.	10
5	Економіка, фінансування та проектна діяльність	10
6	Моніторинг, облік та цифрові інструменти	8
	Всього	58

5. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

У процесі опанування курсу і викладення навчального матеріалу використовуються такі методи навчання:

- словесні методи: лекція, пояснення, обговорення, дискусія;
- наочні методи: презентація, ілюстрація.

Самостійна робота включає роботу з текстовим матеріалом та підготовку до підсумкового заліку.

6. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

При вивченні матеріалу курсу здійснюється підсумковий контроль, який проводиться з метою визначення рівня підготовки слухача з певних тем програми підвищення кваліфікації та здійснюється шляхом проведення атестаційного заліку.

Об'єктом оцінювання є:

- програмний матеріал, який викладається на лекціях;
- програмний матеріал для самостійного вивчення, який передбачений програмою.

Підсумковий контроль – залік.

7. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Програма підвищення кваліфікації.

Мультимедійні презентації.

8. ПЕРЕЛІК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. Бургаз О.А., Грудєв П.Х., Кур'янова С.О. Заповідна справа: конспект лекцій. Одеса: ОДЕКУ, 2022. 150 с.
2. Іщук Л.П. Природно-заповідна справа. Навчальний посібник. Біла Церква. 2021. 259 с.
3. Попович С.Ю. Природно-заповідна справа. Підручник. Тернопіль: Навчальна книга. 2024. 392 с.
4. Мудрак О.В., Мудрак Г.В. Заповідна справа. Навчальний посібник. Київ: Олді плюс. 2020. 640 с.

Додаткова

1. Бургаз О.А., Бургаз М.І., Кротов С.А. Любительське рибальство як напрямок розвитку рекреаційної діяльності об'єктів природно-заповідного фонду України (на прикладі Нижньодністровського національного природного парку). Екологічні науки: науково-практичний журнал. №. 4(49). 2023. С. 171-176. <https://doi.org/10.32846/2306-9716/2023.eco.4-49.22>.

2. Бургаз М.І., Бургаз О.А. Перспективні шляхи вирішення проблеми чужорідних видів іхтіофауни в р. Південний Буг на території НПП «Бузький Гард». Водні біоресурси та аквакультура. Вип. 2(14)/2023. С. 7-18. <https://doi.org/10.32782/wba.2023.2.1>.
3. Бургаз О.А., Бургаз М.І. Любительське рибальство в межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду України. Матеріали П'ятої Всеукраїнської науково-практичної конференції «Євроінтеграція екологічної політики України». Одеса: Одеський державний екологічний університет, 2023. С. 328 – 332. <http://eprints.library.odetu.edu.ua/id/eprint/12268>.
4. Бургаз О.А. Олександрівський заказник. Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс]. Редкол.: І.М. Дзюба, А.І. Жуковський, М.Г. Железняк [та ін.]; НАН України, НТШ. К.: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2022. – URL: <https://esu.com.ua/article-76282>.
5. Бургаз О.А. Опукський природний заповідник. Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс]. Редкол.: І.М. Дзюба, А.І. Жуковський, М.Г. Железняк [та ін.]; НАН України, НТШ. К.: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2022. URL: <https://esu.com.ua/article-75606>.
6. Бургаз О.А., Бургаз М.І. Розвиток рекреаційної діяльності як засіб вирішення проблем об'єктів природно-заповідного фонду. Об'єкти природно-заповідного фонду України: сучасний стан та шляхи забезпечення ефективної їх діяльності [Електронне видання]: зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. Київ, 27–28 червня 2024 р. Київ, 2024. С. 168–171. <https://doi.org/10.61584/1-10-2024-36>